

ТРУДОВИЙ МЕТОД ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ВИХОВАНЦІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ (перша половина XX ст.)

Рябікина Л. М

*Україна, м. Сло`вянськ, аспірантка кафедри соціальної педагогіки
Донбаського державного педагогічного університету*

Abstract. *The present article describes the features of the labor method of socialization in boarding institutions in the first half of the 20th century. The article deals with socialization of unprotected categories of children, which primarily include orphans and children left without parental care.*

The aim of the article is to characterize the labor method of socio-educational work of boarding institutions in the first half of the 20th century.

The author pays attention that labor method has held a leading position among other methods of socialization and stimulated the activity and behavior of orphans in boarding schools in first half of the 20th century. There are examples of socio-educational work of certain boarding institutions of the first half of the 20th century.

The labor method influenced on the formation of consciousness of orphans in boarding institutions, their views and beliefs, performed as a method of the formation of social behavior.

Keywords: *orphans, boarding institutions, social and educational work, social behavior, labor method of socialization.*

На сучасному етапі розвитку демократичного суспільства особливого звучання набуває проблема соціалізації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Звернення до історичного досвіду соціально-виховної діяльності інтернатних установ сприятиме кращому розумінню феномена соціалізації дітей-сиріт та оптимізації соціально-виховного процесу шкіл-

інтернатів. Тому характеристика трудового методу соціально-виховної роботи інтернатних закладів є доцільною.

Серед дослідників проблеми соціального виховання та соціально-виховної роботи в установах інтернатного типу у досліджуваний нами період – М. Грищенко, А. Бондар, Г. Шевчук та ін. Історію соціального виховання у своїх наукових працях аналізують В. Виноградова-Бондаренко, Л. Штефан, Л. Березівська, О. Сухомлинська та ін. Вивченню форм та методів соціально-виховної діяльності інтернатних закладів першої половини ХХ століття присвятили свої дослідження Я. Чепіга, В. Зіньковський, І. Соколянський, К. Давиденко, О. Музиченко, Т. Лубенець, та ін.

Метою статті є характеристика трудового метода соціалізації дітей-сиріт в умовах інтернатних установ.

Трудовий метод займав провідне місце серед методів стимулювання діяльності і поведінки вихованців інтернатних закладів першої половини ХХ ст. У «Пораднику із соціального виховання» за 1923 р. зазначалося, що активна особистість вихованця розвивається з її індивідуально-творчими прагненнями в колективі, була визнана необхідність охоплення життя кожної дитини в умовах інтернатного закладу єдиним трудовим вихованням [4, с. 34].

Науковці досліджуваного періоду (К. Давиденко, О. Музиченко, Т. Лубенець, Я. Чепіга та ін.) вважали, що виробнича праця в закладах інтернатного типу доповнювала процес розвитку дитини, сприяла соціальному становленню особистості, наближала до виконання завдань, які висувалися суспільством. На думку Я. Чепіги, трудовий метод привчає дитину спостерігати за навколишнім середовищем, відчувати природу, розвивати вміння набувати життєвий досвід. Аналізуючи трудовий метод, науковець виділяє «три основні риси духовного розвитку дитини – хотіння, міркування й зусилля, які покладені в його основу і складають гармонійне ціле» [5, с.101]. Педагог вважав, що трудовий метод – єдиний щодо отримання знань і розвитку дитини, а інші є похідними від нього. Я. Чепіга зазначав, що дитина повинна ознайомитись із сутністю хліборобської та промислової праці у різних її виглядах, але так, щоб вона відповідала природній дитячій активності, розвиваючи її самостійність, ініціативність та творчість. Тобто, процес входження дитини в суспільне життя повинен ґрунтуватися на взаємозв'язку з реальними потребами тогочасного суспільства.

Аналіз архівних джерел [1, с. 37-38; 2, с. 50; 3] показав, що трудовий метод займав провідне місце в багатьох дитячих будинках і дитячих містечках досліджуваного періоду. До інтернатних закладів прикріплялися майстри, розроблялися умови роботи майстерень (кравецьких, шевських, слюсарно-кузнечних, теслярних, бондарних, плотницьких, штукатурних, ліварних, друкарень тощо).

Дергачівський дитячий будинок «Трудовой поселок» мав досить велике господарство: пахотну землю, сінокос, ліс, садок, городи, млин і т.д. В Ольшанському дитячому будинку вихованці у літній період працювали в полі, саду, городі (пололи картоплю, збирали хліб, збирали фрукти та займались сушкою) [2, с. 121, 126.]. У дітей розвивалася відповідальність, ініціативність, самоуправління, самосвідомість.

Аналіз архівних джерел дозволяє нам стверджувати, що у закладах інтернатного типу першої половини ХХ століття трудовий метод знаходив відображення в обов'язку кожного вихованця чергувати. Всі діти, відповідно до своїх здібностей, прибирали в кімнатах, коридорах, їдальнях, допомагали готувати й роздавати їжу, возити воду, рубати дрова, прибирати на подвір'ї [2, с. 121, 126.].

Отже, трудовий метод впливав на процес формування свідомості вихованців інтернатних установ, їх поглядів та переконань, виступав методом формування суспільної поведінки.

REFERENCES

1. ДАХО Ф.Р. – 103, оп. 1, д. 126, с. 37-38. Переписка с Вертеевским детским домом.
2. ДАХО Ф.Р. – 103, оп. 1, д. 150, 1920-1921, с. 91. Отчеты о пед. работе в детских домах
3. ДАВОВУ Ф. 166, оп.9, спр. 1202. Кількість майстерень та охоплення їх дітьми 1931р.
4. Порадник по соціальному вихованню / Головоцових Наркомпросу УСРР. – 4-те вид., перероб. – Б.м.: ДВУ, 1925. – 271с.
5. Чепіга Я. Практична трудова педагогіка / Я. Чепіга. – Харків; К.: Книгоспілка, 1924. – 120 с.